

בס"ד, כ"ח טבת התשפ"ו

מנחות ו' – מקור לאיסור קרבן טרפה, פסולי קמיצה ותיקונם

שאלות:

1. נחום הקדיש כבש לשלמים ואח"כ זאב נשך אותו והפך אותו טריפה, מותר להקריב אותו?

המשך: המקור לאיסור טרפה על המזבח

הגמרא ממשיכה לברר מהי הטענה הנסתרת בברייתא ("וְאִם הִשְׁיִבְתָּ") שמאפשרת לפרוך את הקל וחומר מבעל מום, ולהתיר טרפה בהקרבה (כי יש דבר שאסור להדיוט ומותר לגבוה), שלכן הוצרכה התורה לכתוב מיעוט מן הַבְּקָר לאסור קרבן טרפה.

רב שישא בריה דרב אידי מנסה ללמוד במה הצד מחלב ודם וממליקה, ששניהם אסורין להדיוט ומותרין לגבוה, אבל הגמרא דוחה את הלימוד: מה להצד השוה שבהן שהותרו משום שהם חלק ממצוות הקרבן, מה שאין כן בטרפה.

רב אשי מציע הסבר אחר: הלימוד בקל וחומר התבסס במקור על בעל מום שהוא פסול למזבח קל וחומר לטרפה, אבל הוא בעצם חמור מטרפה ולא קל כי עשה בו מקריבין כקריבין: הכהן בעל מום המקריב פסול כמו הקרבן עצמו, לעומת טרפה, שכהן טרפה כשר להקריב.

○ **רב אחא סבא מקשה** על **רב אשי**: יוצא דופן יוכיח, שאינו מקריבין כקריבין (כי כהן יוצא דופן כשר, ורק בהמה יוצאת דופן פסולה), והוא מותר להדיוט אבל הבהמה אסורה לגבוה, ואז נלמד ק"ו מיוצא דופן במקום מבעל מום, ואין צורך בפסוק.

○ **רב אשי מתרץ**, מה ליוצא דופן שלא קדוש בבכורה ולכן הוא יותר קל. אבל טרפה קדושה בבכורה, ולכן הוצרך הכתוב לאסור אותה.

הגמרא מנסה עכשיו ללמוד משניהם מהצד השווה בין בעל מום ליוצא דופן: שניהם מותרין להדיוט ואסורים לגבוה, וקל וחומר טרפה שאסורה להדיוט תהא אסורה לגבוה.

○ הגמרא מנסה לדחות את הלימוד הזה, כי מה להצד השוה שבהן, ששניהם לא הותרו מכללן (האיסור שבהם אין לו היתר), אבל טרפה שהותרה מכללה (במליקה של עולת העוף, שמותרת לגבוה), ולכן הוצרך הפסוק לאסור. אבל, **רב אחא בריה דרבא** דוחה את המכנה המשותף הזה: כי גם בעל מום הותר לגבוה בעופות. (אין תמות וזכרות בעוף).

בסוף הגמרא פורכת את המכנה המשותף של בעל מום ויוצא דופן: מה להצד השוה שבהן שמומן ניכר, אבל טרפה אין מומה ניכר, ולכן מאחר ופרכנו את הקל וחומר צריך את הפסוק מן הַבְּקָר למעט טרפה.

והגמרא מביאה מקורות נוספים לאיסור טרפה כקרבן, ומסבירה למה צריך שלושה מקורות מפסוקים נפרדים: לטריפה שנולדה כטרפה, לטרפה שהוקדשה כטרפה, ולטריפה שהוקדשה ורק אח"כ נטרפה.

1. ממשקה ישׂראל: מן המותר לישראל. זה בא למעט טרפה שלא היתה לה שעת הכושר (נולדה טרפה).

2. כל אָשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט (במעשר בהמה): זה בא למעט טרפה שנטרפה ולבסוף הקדישה.

3. מן הַבָּקָר (המיעוט המדובר): בא למעט אפילו טרפה שהקדישה ורק אח"כ נטרפה (שהיה לה שעת הכושר בהקדשה). כל אחד מהלימודים ממעט מקרה אחר.

2. רפי כהן קמץ מנחה ובקומץ נכנס גרגיר קטן של מלח, המנחה פסולה?

פסולי קמיצה במנחה

המשנה דנה בפסולי קמיצה במנחות, שדומים לפסולים שראינו בדף ט"ו במסכת זבחים לגבי זבחים:

אֶחָד מִנַּחַת חוּטָא וְאֶחָד כָּל הַמִּנְחוֹת: שְׁקֵמֶץ אוֹתָן זֶר (שאינו כהן), אוֹנוֹ, טְבוּל יוֹם, מְחוּסָר בְּגָדִים, מְחוּסָר כִּיפּוּרִים, כֹּהֵן שֶׁלֹּא רָחַץ יָדָיו וּרְגָלָיו, עֵרֶל, אוֹ טֵמֵא – אוֹ שֶׁעָשָׂה זֹאת כִּשְׁהוּא יוֹשֵׁב, אוֹ עוֹמֵד עַל גְּבִי כְלִים/בְּהֵמָה/רְגֵלִי חֲבִירוֹ – פְּסוּל.

- בנוסף, קמץ בְּשֵׁמָל – פְּסוּל. **בֵּן בְּתִירָא** אומר: יִחְזִיר וְיִחְזוֹר וְיִקְמוֹץ בְּיָמֵינוּ (והוא חולק על כל הדוגמאות שהמשנה הביאה, שאפשר לתקן).
- קמץ ועלה בידו צרור או גרגר מלח או קורט לבונה – פסול, מפני שהקומץ היתר וְהִחֲסֵר פְּסוּל (חסר מן המידה). היתר: שקמצו מבורץ (גדוש מדי). חסר: שקמצו בראשי אצבעותיו (מעט).

הגמרא שואלת למה המשנה הדגישה במיוחד אחד מנחת חוטא ואחד כל המנחות, שהרי מנחת חוטא כלולה בכל המנחות.

הגמרא מתרצת שההדגשה נצרכת לדעת רבי שמעון, שסובר שמנחת חוטא לא טעונה שמן ולבונה כדי שלא יהא קרבן חוטא מהודר, ומאותה סיבה גם לקרבן חטאת אין נסכים. ולכן היה מקום לחשוב שלשיטתו גם קמיצה בחוטא תהיה כשרה בפסולים, לכן התנא מדגיש שלא.

- הגמרא מקשה: אם ככה גם בסוגיה המקבילה במשנה בזבחים (שרבי שמעון סובר באופן מקביל שחטאת חלב לא טעונה נסכים) למה שם המשנה לא הדגישה אחד חטאת חלב ואחד כל הזבחים?
- הגמרא מתרצת: אצלנו מכיוון שבתחילת המסכת (דף ב') העמדנו את המשנה (בדין שלא לשמה) לפי דעת רבא ורבה שלא כדעת רבי שמעון, לכן המשנה פה מדגישה בשינוי הלשון שדין פסולי קמיצה הוא גם כדעת רבי שמעון.

3. יעקב לוי, קמץ מנחה ושם את הקומץ בכלי שרת, המנחה פסולה, או שאפשר עדיין לתקן?

תיקון פסול קמיצה

רב אמר בגמרא: שזר שקמץ – יחזיר (יחזיר את הקומץ למנחה, וכהן כשר יקמוץ). והמשנה שאומרת פסול הכוונה עד שיחזיר. הגמרא מקשה: הרי זו בדיוק דעת **בן בתירא** במשנתנו.

- הגמרא מתרצת: שכשהקומץ קיים בשלמותו **חכמים** לא חולקים על **בן בתירא** שיחזיר, וזה מה שאמר רב. המחלוקת היא כשהקומץ חסר: **חכמים** סוברים שלא יוסיף סולת מביתו כדי

להשלים את המנחה לעישרון כי הכלי קבע את העישרון ולא ניתן יותר להוסיף. **בן בתירא** סובר שיוסיף וישלים מביתו.

- הגמרא **מקשה** על ההסבר הזה: כי לשון המשנה של **בן בתירא** צריכה לכלול החזרה מביתו, והוא הזכיר רק החזרה וקמיצה בימין?
לכן הגמרא חוזרת בה ואומרת שהמחלוקת היא באמת האם אפשר להחזיר בפשטות, ו**רב** אמר את הדין לדעת **בן בתירא**. אבל אז קשה זה בדיוק הדין של **בן בתירא**, מה חידש **רב**?
- הגמרא מתרצת: **שבן בתירא** במשנה דיבר רק על קמיצה בשמאל. **רב** חידש שמה שאמר **בן בתירא** נכון בכל הפסולים (למשל זר).
- הגמרא **מקשה**: למה שנחשוב שזה דווקא בפסול של שמאל? הרי לשמאל יש צד של הכשר (נטילת מחתת הקטורת ביום הכיפורים), גם לזר יש באותו אופן הכשר (בשחיטה)? הגמרא דוחה את ההשוואה (דרך דיון זהה לסוגיא שראינו בזבחים בדף סח), ובאמת לא מצליחה להוכיח שזר הוא כמו שמאל, וזה החידוש של **רב שבן בתירא** אומר שאפשר לתקן בכל הפסולים וגם בזר.
- הגמרא ממשיכה להקשות: הרי כבר שנינו בברייתא בשם **רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון שבן בתירא** מכשיר בכל הפסולים כולם! וזה מוכח מברייתא נוספת שמסבירה את הטעם של **בן בתירא**, שלומד מהפסוק **וְקִמַץ מִשֶּׁם**, הכוונה מאותו מקום שכבר קמץ קודם (כלומר הוא מתקן) וזה גם מקום שרגלי זר עומדות, כי לשם הזר הביא את המנחה אל הכהנים. אם ככה שוב קשה מה החידוש של **רב**?
- לכן הגמרא **מסכמת**: שהחידוש בדברי **רב** הוא קמץ וְאִפְּלוּ קִדְשׁ (כלומר אפילו אם כבר נתן את הקומץ בכלי שרת), גם במקרה זה **בן בתירא** מתיר לתקן.
- וזה בניגוד לדעת **רבי יוסי בן יוסי בן יאסיין ורבי יהודה הנחתום** בברייתא שלדעתם אם הפסול קידש את הקומץ בכלי – **בן בתירא** לא מאפשר לתקן. (לחילופין, **רב** מחדש הפוך: **שבן בתירא** חולק על התנאים האלו וסובר **כתנא קמא** בברייתא שאם קידש את הקומץ בכלי – פסל ולא ניתן לתיקון).
- **רב נחמן** **מקשה** על דעת **התנאים** החולקים על **תנא קמא** בברייתא: אם קמיצת פסולים נחשבת עבודה, אז גם בלי מתן הקומץ בכלי שרת, לא ניתן לתקן, ואם קמיצת פסולים היא לא עבודה, אז גם לא משנה אם נתנו אח"כ בכלי שרת?
ורב נחמן עצמו מתרץ שקמיצת פסולים היא עבודה, אבל היא לא נגמרת עד שהקומץ ניתן בכלי שרת.
- אבל הגמרא **שואלת** אם ככה כשהוא בא לתקן את קמיצת הפסולים ומחזיר את הקומץ לכלי השרת של המנחה שאז ייפסל, כי זה גם כלי שרת.
- רבי יוחנן** מסיק מכאן שכלי שרת לא מקדשים אלא מדעת, וכשהוא מחזיר למנחה הוא לא מתכוון שהכלי של המנחה יקדש את הקומץ.

והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.